

botice koji djeluje i stvara 30 godina te njegovo ime promiče i dan danas.

Zbornik radova stručne tribine o životu i radu Pere Tumbasa Haje svakako je veoma značajan kao dokument o životu i radu umjetnika tamburice koji je sagledan iz različitih tematskih aspekata izlagača na ovom znanstvenom skupu. Zbornik treba poslužiti za daljnja istraživanja tamburaške glazbe u Subotici, koja ima veoma bogatu povijest.

Vojislav Temunović

Kultura i identitet Bunjevaca: Zbornik radova sa Simpozijuma održanog 18. februara 2017. u Novom Sadu, Njegovan, Drago (ur.), Muzej Vojvodine, Novi Sad, 2017., 661 str.

Srbijanski su intelektualni i znanstveni krugovi oduvijek pokazivali interes za bunjevačke Hrvate. Njegovi se počeci mogu pratiti i prije objave rasprave „O Bunjvcima“ (1881.) Lazara Kneževića, te knjiga i brošura Ivana Ivanića: *O Bunjvcima: istorija, poreklo, ime...* (1894.), *O Bunjvcima: povesničko-narodopisna rasprava* (1894.) i *Bunjevci i Šokci u Bačkoj, Baranji i Lici* (1899.). Bilo je to vrijeme kada su bunjevački Hrvati i vojvođanski Srbi, našavši se pred opasnošću od mađarizacije, bili upućeni na međusobnu suradnju. Stoga je preporoditelj bunjevačkih Hrvata Ivan Antunović u svojoj *Razpravi* (1882.) s iskrenim oduševljenjem pozdravio vijest o raspisivanju natječaja Matice srpske za najbolju raspravu o Bunjvcima: „Ljepa hvala onome učenjaku, koji je u svojoj revnosti, prvi o Bunjvcima poveo rieč u sjeditbi slavne matice srbske, te ovako, kako mi se čini,

barem njekeje potaknuo, da i na ovaj, s mnogimi vrlinama nadareni puk, budnim okom pogledaju.“ Interes za bunjevačke Hrvate u srbijanskoj znanosti još je više pojačan stvaranjem jugoslavenske državne zajednice. Pod uredništvom profesora Milivoja V. Kneževića u izdanju „Književnog severa“ izašao je prvi tematski zbornik *O Bunjvcima* (1927.). Ubrzo nakon toga izašla je i knjiga *O poreklu Bunjevaca* (1930.) Jovana Erdeljanovića (1874. – 1944.), etnologa i beogradskog profesora, na čijem je sastavljanju radilo više umova (ROMS 7922, 7923, 7931, 7932, 7933, 22042; Arhiv SANU 10-065/1-4).

U novije pak vrijeme pod okriljem ustanova SANU i Matice srpske organizirani su znanstveni skupovi i istraživanja na temu Bunjevaca koji su urodili rezultatima vrijednim spomena.

- Čamprag, Dušan; Kujundžić-Ostojčić, Suzana (ur.). 2007. *Zbornik radova sa simpozijuma „O Bunjvcima“ u Subotici 7-9. decembra 2006. godine*. Subotica: Nacionalni savet bunjevačke nacionalne manjine; Novi Sad: Srpska akademija nauka i umetnosti, Ogranak.
- Pižurica, Mato; Kujundžić-Ostojčić, Suzana (ur.). 2008. *Etnolingvistička i istorijska istraživanja o Bunjvcima: zbornik radova sa naučnog skupa održanog 25. oktobra 2008. godine u Subotici*. Novi Sad: Matica srpska; Subotica: Bunjevački informativni centar.

Osim toga, bunjevački su Hrvati zastupljeni u *Srpskoj enciklopediji*, *Srpskom biografskom rečniku* te u zborniku *Bačka kroz vekove*.

- Prelić, Mladena; Kujundžić Ostojčić, Suzana; Petrović, Dragoljub;

Jokić, Jasmina. „Bunjevci“. U: Popov, Čedomir; Stanić, Dragan (ur). 2011. Srpska enciklopedija. Tom 1. Knj. 2, Beograd-Buštranje. Novi Sad: Matica srpska; Beograd: Srpska akademija nauka i umetnosti, Zavod za udžbenike, 673-76.

- Bašić, Nevenka. 2014. *Bunjevci u Bačkoj. Pregled kulturne istorije*. U: Bačka kroz vekove. Beograd: Vukova zadužbina, str. 753-767.

Koncem 2016. godine Muzej Vojvodine u Novom Sadu, na čelu s ravnateljem dr. sc. Dragom Njegovanom, preuzeo je na sebe obvezu organiziranja simpozija „Kultura i identitet Bunjevaca“. Poziv za sudjelovanje dobilo je 40 osoba, od kojih se 36 odazvalo. Neke su osobe bile spriječene sudjelovati, a samo su dvije odbile sudjelovati „iz razloga neprihvatljivim Odboru simpozijuma“. Simpozij je na koncu održan u prostorijama Skupštine AP Vojvodine 18. veljače 2017. godine. Radovi predstavljeni na Simpoziju objavljeni su u izdanju Muzeja Vojvodine, u zborniku *Kultura i identitet Bunjevaca*. Izdavač je zbornik uključio u ediciju Prisajedinjenje 1918., kao knjiga br. 5, želeći time, kako je naglašeno u „Predgovoru“, „pokazati da su Bunjevci svoj zvezdani trenutak doživeli novembra 1918. – kada su se i oni pitali o tome šta pripada Srbiji, pa onda i šta pripada Jugoslaviji“ (str. 9-11).

Pred početak rada simpozija ravnatelj Muzeja Vojvodine, Drago Njegovan, pokrajinski tajnik za kulturu, javno informiranje i odnose s vjerskim zajednicama Miroslav Štatkić, njegov zamjenik Nebojša Kuzmanović, tajnikova pomoćnica Milinka Chrtan, akademik SANU Zoran Kovačević i predsjednica Bunjevačkog nacionalnog vijeća Suzana Kujundžić Ostojić (13-15) održali su

pozdravne riječi, koje Zbornik donosi prema pisanju *Bunjevačkih novina* od ožujka 2017. godine.

Radovi u Zborniku razvrstani su tematski u tri sekcije.

Sekcija I. donosi radove iz područja povijesti bunjevačkih Hrvata: Slavko Gavrilović, „Zajednički život Srba i Bunjevaca u Somboru do sredine XVIII veka“ (str. 19-30); Vladimir Nimčević, „Srpski, italijanski i nemački izvori o doseljavanju Bunjevaca u Bačku tokom XVII veka“ (str. 31-58); Zoran Veljanović, „Arhivska građa o Bunjercima u Istorijskom arhivu Subotica“ (str. 59-77); Milan Stepanović, „Franjevački red i verski život somborskih i ostalih bačkih Bunjevaca u XVII i XVIII stoleću“ (str. 79-98); Saša Marković, „Bunjevci i Velika narodna skupština Srba, Bunjevaca i ostalih Slovena u Banatu, Bačkoj i Baranji 25. novembra 1918.“ (str. 99-117); Slobodan Bjelica, „Vojvođanski radikali i Bunjevci u Kraljevini SHS“ (str. 119-128); Gavro Burazor, „Bački Bunjevci za vrijeme Drugog svjetskog rata“

(1941-1945) (str. 129-144); Aleksandar Rajevac, „*Naše novine – list bačkih Bunjevaca za vreme Drugog svetskog rata*“ (str. 145-168); Dejan Mikavica, „Ideološka i politička prekretnica u tumačenju nacionalnog identiteta Bunjevaca 1945. godine – Komunistička politika pohrvaćivanja Bunjevaca“ (str. 169-179); Milan Micić, „Pokrajinsko tajništvo za kulturu, javno informiranje i odnose s vjerskim zajednicama, Naredba GNOO Vojvodine od 14. maja 1945. o Bunjvcima i Šokcima – odluka o određivanju identiteta“ (str. 181-194); Drago Njegovan, „Vojvoćanska [sic!] policija kao instrument kroato-komunističkog projekta hrvatizacije Bunjevaca u Bačkoj posle Drugog svetskog rata“ (str. 195-212); Mirko Bajić, „Napad na etnički identitet Bunjevaca posli Drugog svetskog rata: naredba Glavnog narodnooslobodilačkog odbora za Vojvodinu, način sprovođenja naredbe i njezini savrimeni efekti“ (str. 213-230); Željko Bošnjak, „Popisi stanovništva Jugoslavije 1948. do 1991. godine: Dokaz održivosti bunjevačkog etničkog identiteta“ (str. 231-245); Slobodan P. Orlović, „Protivustavnost asimilatorskog pravnog akta prema Bunjvcima i Šokcima po oslobođenju 1945. godine“ (str. 247-262).

Sekcija II. donosi radove koji se tiču identiteta bunjevačkih Hrvata i njegovih sastavnica: Aleksandar Raič, „Etnička autohtonost i formiranje nacionalnog identiteta bačkih Bunjevaca“ (str. 265-285); Mijo Mandić, „Prvi pomeni Bunjevaca u istoriji“ (str. 287-304); Aleksandar Horvat, „Od predmodernog ka modernom etničkom identitetu: južnougarski Bunjevci u drugoj polovini 19. veka“ (str. 305-322); Zvonko Stanić, „Porodične zadruge kod Bunjevaca

od XVII do XX vika“ (str. 323-347); Stanislava Lutkić, „Somborski i subotički salaši kao jedinstven životni prostor Bunjevaca“ (str. 349-362); Nevenka Bašić Palković, „Istorijat periodike kod Bunjevaca od 1868. do 1944.“ (str. 363-384); Vanja Kolar, „Bunjevačko novinarstvo od vrimenta priporoda do danas“ (str. 385-398); Ivan Sedlak, „Bunjevački priporoditelji i kultura Bunjevaca u periodu nacionalnog priporoda u drugoj polovini XIX vika – vrime Ivana Antunovića“ (str. 399-413); Ferenc Nemet, „Leksikalni rad ‘tvorca bunjevačke riči’ nacionalnog preporoditelja Ambrozija Šarčevića, u drugoj polovini 19. veka“ (str. 415-428); Suzana Kujundžić Ostojić, „Bunjevačka književnost i borba za posebnost bunjevačkog govora i jezika Bunjevaca“ (str. 429-446); Žarko Bošnjaković, „Osobnosti bunjevačkog govora u *Bunjevačkim novinama*“ (str. 447-472); Biljana Sikimić i Teodora Vuković, „Digitalna zaštita bunjevačkih govora“ (str. 473-489).

Sekcija III. donosi radove koji se tiču prosvjete i kulture bunjevačkih Hrvata: Vesna Marjanović, „O ‘čitanju’ običaja Bunjevaca u Bačkoj na osnovu dokumentarnih etnoloških filmova“ (str. 493-507); Tatjana Bogojević, „Članci o Bunjvcima u *Letopisu Matice srpske*“ (str. 509-526); Mirjana Savanov, „Pedagoški i obrazovni rad kod Bunjevaca“ (str. 527-541); Antuš Romić, „Narodne igre – folklorno stvaralaštvo Bunjevaca“ (str. 543-557); Tamara Babić, „Muzičko stvaralaštvo Bunjevaca“ (str. 559-574); Katarina Radisavljević, „Bunjevačka narodna nošnja i nacionalni kostim u zbirci za narodne nošnje i odevanje Muzeja Vojvodine“ (str. 575-593); Bratislava Idvorean-Stefanović, „Neki tragovi izobičajenih tekstilnih tradicija kod Bačkih Bunje-

vaca“ (str. 595-612); Tatjana Bugarski, „Izrada predmeta i slika od slame kao simbol identiteta Bunjevaca“ (str. 613-625); Kata Kuntić, Nikola Babić, „Narodni običaji ko savrimene manifestacije nacionalnog identiteta bački Bunjevaca“ (str. 627-642); Nikola Babić, „Historijski pregled obnove bunjevački institucija [sic]“ 1991-2017 (str. 643-653).

Zbornik na kraju donosi tekst pod naslovom „Zaključci Simpozijuma Kultura i identitet Bunjevaca“ (str. 655-661). Podijeljeni u jedanaest točaka, zaključci sumiraju rezultate predstavljenih istraživanja. Posebice se vrijedi osvrnuti na desetu točku koja je izričito uperena protiv vojvodanskih Hrvata i njihove matične domovine Hrvatske: „Učesnici Simpozijuma Kultura i identitet Bunjevaca su saglasni da je nepravedno i nedopustivo osporavanje prava Bunjevaca na lično izjašnjavanje o svojoj nacionalnoj pripadnosti i kolektivna prava u skladu sa relevantnim zakonima Republike Srbije. To se posebno odnosi na hrvatsku nacionalnu manjinu i njezine predstavnike, kao i na Republiku Hrvatsku.“

Ovom prigodom nećemo ulaziti u svaki rad ponaosob. Detaljnu analizu ostavit ćemo za poslije, a sada ćemo iznijeti samo opći dojam. Zbornik je svakako korisno štivo za sve one koje interesira povijest i kultura bunjevačkih Hrvata, jer donosi obilje podataka iz staroga tiska i dokumenata iz Arhiva Vojvodine (Novi Sad), Rukopisnog odjela Matice srpske, Povijesnog arhiva Sombor, Povijesnog arhiva Subotica i dr. tiska, te rezultate antropološko-lingvističkih istraživanja Balkanološkog instituta SANU i Filozofskog fakulteta u Novom Sadu i „model zaštite bunjevačkih govora“, te opis kolekcije nošnje bunjevačkih Hrvata u Zbirci za narodne

nošnje i odijevanje Muzeja Vojvodine (sakupljena od 1950. do konca 20. st.), itd. Međutim, teorijsko-metodološka ograničenja radova koja se tiču Dekreta iz 1945. godine osjetno narušavaju njegovu znanstvenu koncepciju. Na tu su značajku, uostalom, ukazali i neki od sudionika simpozija. I na koncu, nije točno da predstavnici hrvatske nacionalne manjine – a kamoli hrvatska nacionalna manjina u totalitetu – i Republika Hrvatska osporavaju ijednom građaninu Republike Srbije pravo na „lično izjašnjavanje o svojoj nacionalnoj pripadnosti i kolektivna prava u skladu sa relevantnim zakonima Republike Srbije“. Ako je nešto s hrvatske strane bilo osporavano, to je stručna kompetencija onih osoba koje od jednog segmenta hrvatske kulture na području AP Vojvodine prave potkulturu.

Ante Prebeg, st.

Milana Černelić, *Bunjevci – ishodišta, sudbine, identiteti*, Filozofski fakultet sveučilišta u Zagrebu Odsjek za etnologiju i kulturnu antropologiju, FFpress i Zavod za kulturu vojvodanskih Hrvata, Subotica, 2016., 264 str.

Knjiga Milane Černelić predstavlja treći dio znanstvene trilogije iz područja etnologije i kulturne antropologije na temu Bunjevaca kao subetničke skupine hrvatskog naroda. Djelo je rezultat više-desetljetnog rada i istraživanja autorice i jedna vrsta promišljanja i zaključaka nakon mnogo godina bavljenja ovom temom. Knjiga je i interdisciplinarnog karaktera, jer se služi znanstvenim spoznajama i metodama drugih društvenih znanosti, napose povijesti, iako autorica vodi računa da ne zahvaća previše u domenu drugih srodnih znanosti gdje to